

הזרעה או הרבעה

המטופח בחוץ-לארץ, כי, לדעתו, אין הצלחה בטיפוח בקר משובח בארץ.

הטיפוח — זוהי בעיה רב-צדדית, הכוללת שאלות הסתגלות הבקר לתנאי סביבה שונים; זוהי גם שאלת האקלים, תנאי ההזנה, שיטות החליבה (בידים או במכונה), התעב-רות, עמידה בפני מחלות, ולבסוף גם שאלת אריכות-ימים חשובה למדי. ורק תוך שילוב ותיאום אופטימלי של כל גורמי הייצור והת-כונות המתאימות מצליחים להגיע לרמות גבוהות בתנובת החלב והשומן.

במכוני ההזרעה — הכיוון והמגמה, במידה שהם קיימים, הינם חד-צדדיים ואבן-הבוחן לגבי ההשקחה הוא לידים ענין גובה התנור בה בלבד. לאור המציאות שלנו הרי זה מעין רדיפה אחרי „הצפור הכחולה“.

מרבית הפרים שמכוני ההזרעה מתגאים בהם הנם בני חוץ-לארץ ופרט לתנובת הוריהם אין אנו יודעים עליהם ולא כלום. יש להביע ספק אם אמהות פרים אלה מחוץ-לארץ שהצטיינו בתנובותיהן, היו מניבות גם בתנאי עמק הירדן שלנו מה שהניבו; ויתכן שאף לתנובה של 3500 ק"ג לא היו מגיעות. כן גם מתעורר ספק אם אמהות אלה היו מצליחות להתעבר באופן נורמלי בתנאי עמק הירדן; ואפשר להניח שחלק הגון מאמהות מפוארות אלה, אילו הוחזקו בעמק הירדן, ודאי שהיו מסולקות מהעדריהן מטעמי סלק-ציה רגילים.

נראה לי שהתקדמותנו בטיפוח (לפי המור-שגים שהסברתי לעיל) מותנית בפריה ורבייה של המשפחות אשר הצטיינו בהסתגלות לתנאי הארץ ומגלות כושר הנבה גבוה. זהו אמנם תפקיד קשה וההתקדמות היא אטית, וכן זה מחייב לגדל כמעט את כל העגלות הנולדות במשפחות אלה ומספר ניכר של עגלים לפרים. למעשה הסיכומים הראשונים על תוצאות השימוש בפרים מעורבים מראים

מכוני ההזרעה בארץ מרחיבים את גבולותיהם, ויוצא שמרבית הבקר באזורים מסוימים נמצאת בתחום שירותם. הננו עומדים, אי-פוא, בפני העובדה שהגורם המכריע בכל הנוגע לטיפוח והתעברות אינו עוד בתחום שליטתו של המשק הבודד, והוא מסור בידי רשות מרכזית, בידי המכון להזרעה.

קיימים עדיין חששות מבחינה תיאורטית ומעשית לגבי ההזרעה, אולם משמיעים אור-תם פחות ופחות וכמעט שנאלמו לחלוטין. מוטל על ציבור הבוקרים בארץ לבדוק מדי פעם את הבעיה ולהגיע לידי סיכום; אנו חייבים לתת את דעתנו למספר שאלות גורליות שעוללות להשפיע על עתידו של הענף.

נברר לעצמנו שאלות אלה:

א. ההיו מכוני ההזרעה גורם מקדם בטי-

פוח הבקר ובאיוז מידה?

ב. מה עדיף לגבי התעברות — הזרעה

או הרבעה טבעית?

ג. ההזרעה — הזולה היא או יקרה?

ההצדקה העיקרית לקיום ההזרעה היא במגמה היסודית של השבחת העדרים. כשר-הננו מנתחים את הסיכומים הראשונים של מבחן הפרים הננו למדים שמכוני ההזרעה הפיצו למעשה זירמה משובחת כדי 25%, זירמה בעלת טיב רגיל וממוצע כדי 50% ושאר 25 האחוזים של הזירמה היו מטיב ירוד שגרמו להפחתת התנובה בעדרי הבקר. ברמת התנובה במשקים הנזקקים למכוני ההזרעה זה ימים רבים מתבלטת התנודה בהתאם לאמור לעיל. אפשר לציין שמכוני ההזרעה בארץ לא העלו אזור שלם ואף לא משק בודד לרמת טיפוח גבוהה יותר.

המציאות המרה משתקפת למדי מתוצאות בקורת התנובה של התאחדות מגדלי הבקר; ועדות הטיפוח השונות שליד מכוני ההזרעה רואות משום מה את הישועה בחומר רביה

ימצא את תיקונו בכך, שבמשקים עצמם יעמדו פרים צעירים שהשימוש בהם ישתלב תוך תיאום מסוים עם מכוני הזרעה, ואין כל ספק שבדרך זו נגיע לתוצאות טובות יותר בכל הנוגע להתעברות וטיב השגר. כיום עומדים מכוני ההזרעה על התנאי היסודי של משק המצטרף לאגודה מחויב לרשום את העדר כולו להזרעה; מובן מאליו שקשה לו למשק להטיל על עצמו עול כספי נוסף הנגרם ע"י החזקת פר פרטי בעדרו הוא; וכתוצאה מנוהג זה של מכוני ההזרעה נאלצים המשקים לחסל את הפרים הפרטיים וממילא מצטמצם השוק לעגלים-פרים המתאימים לרבייה ואנו מאבדים את החומר היקר ביותר הדרוש לנו לקידום הטיפוח.

ציבור הבוקרים, ובראש וראשונה מכוני ההזרעה, חייבים למצוא את הדרך לעידוד החזקת פרים במשקים, הואיל ומכוני ההזרעה כשלעצמם אין באפשרותם להחזיק מספר גדול של פרים ללא ניצול. העידוד יכול להתבטא בכך שמרשים למשק גדול להצטרף לאגודה להזרעה מבלי לחייבו להרביע את העדר כולו ע"י המכון להזרעה.

במכוני ההזרעה שלנו חלה אמנם התקדמות לגבי אחוז ההתעברות, אולם טרם הגיעו לרמה שבחוף-לארץ וכן רחוקות עדיין התוצאות שהושגו מאלה שבהרבעה טבעית.

בשנה האחרונה הוזרעו במשקנו 62 פרות על ידי המכון להזרעה שברחובות ו-44 פרות הורבעו על ידי הפרים שלנו. עם סיכום המכפרים על ההתעברות יצא שלכל הפרייה דרושות היו בממוצע 2.3 הזרעות-הרבעות; פרות שהרו מהרבעה טבעית הצריכו 1.9 הרבעות לכל הפרייה ולעומתן אלה שהתעברו מהזרעות היו זקוקות ל-2.6 הזרעות לכל הפרייה.

בשנה שעברה כל העדר הורבע על ידי פרים שלנו ודי היה ב-1.6 הרבעות לכל הפרייה. השינוי לרעה שחל השנה (2.3 בממוצע)

לנו את הדרך. עלינו לזכור שהפרים המעורבים הצטיינו לא משום שהם „מעורבים“, אלא משום שמוצאם הוא ממשפחות ומאמהות שהסתגלו במשך דורות לתנאי הארץ; אמירות הפרים האלה הניבו הרבה חלב בתנאי ארצנו ובתנאי המשק שלנו. ולדעתי, מוטל עלינו להרבות ככל האפשר את צאצאי הפרות האלמוניות האלה והם ישמשו הגרעין והיסוד הבריא להתקדמות בטיפוח העדרים שלנו.

עלינו לזכור שהבוקרים בכל ארצות העולם, במידה שהצליחו בפעולות הטיפוח וההשבחה, השיגו זאת רק בדרך זו, כיוון ששיטות ודרכים אחרות — אין. מגמה זו בעבודת הטיפוח מחייבת גידול והחזקת עשרות רבות של פרים, צאצאי אמהות מקומיות, ורק אלה מביניהם שיעמדו יפה במבחן יעברו לשירות מכוני ההזרעה למען הרבות זרעם. אולם כיום מכוני ההזרעה הם הגורם העיקרי לחיסול חומר רבייה משובח שיכול היה לעמוד לרשותנו. יש לשנות את הדברים מיסודם: צריך להגיע לידי כך שמשקים רבים יחזיקו פרים, בנים לאמהות משובחות, להרבעת עדריהם, ורק אלה שיצטיינו יתקבלו למכוני ההזרעה.

במכוני ההזרעה ישנם כיום כ-60 פרים בסך הכל; על יסוד המבחנים שבוצעו עד עכשיו אפשר להניח ש-25% מבין אלה יכריזו לים להיקרא משביחים, 50% — ניטרליים, והשאר — פחותי ערך. כדי להתקדם בטיפוח יש הכרח לשנות באופן יסודי את טיבו ורמתו של עדר הפרים; אם אין עדיין אפשרות להבטיח שכל הפרים המוחזקים במכוני ההזרעה יהיו מסוג המשביחים, הרי יש להעלות את מספרם לפחות עד כדי 50%, השאר — מטיב ניטרלי ואת פחותי-הערך — לחסל ולסלק לחלוטין. יתכן אמנם שהחזקת מספר רב יותר של פרים מבוגרים ואף זקנים (אלה שעמדו במבחן) במכוני ההזרעה יפגע במידת-מה ברמת ההתעברות, אולם דבר זה

לפנינו התנאי שהעדר כולו יהיה נתון להזרעה וצריכים היינו להתחייב בתשלום שנתי של 1600 לירות תמורת הזרעה 200 הפרות שלנו. אנו מחזיקים במשקנו 4 פרים, ולדעתנו הם משובחים. וזה עולה לנו כ־2000 לירות בשנה. אין להעלות על הדעת שיהיה זה באפשרותנו לשאת בעול של הוצאה כפולה כה גבוהה. מוטל היה עלינו להכריע מה עדיף: לחסל את הפרים שלנו או לוותר על הצטרפות למכון. החלטנו להחזיק בפרים, כיוון שלדעתנו הפרים שברשותנו הם משובחים ואנו מניחים שגם המכון ברחובות יוכל בעתיד להפיק מהם תועלת לאחר שהם יעמדו יפה במבחן הצאצאים. אם כל מכוני ההזרעה שבארץ יעמדו על תנאי הצטרפות בדור מה לאלה של המכון ברחובות, הרי יש לחישוב שיחוסלו הרבה פרים בארץ וזה יפגע קשה ברמת הטיפוח ובתוצאות ההתעברות.

ציבור הבוקרים צריך לפעול בכיוון זה שמכוני ההזרעה יופיעו דוקא כגורם מעודד לגידול והחזקת פרים במספר גדול ככל האפשר. עלינו לזכור שמכוני ההזרעה כולם מסתפקים ב־50–60 פרים בלבד; ומניין תימצא האפשרות לרכז את הפרים המשובחים אם המשקים לא יחזיקו מספר גדול של פרים, שמתוכם ייבחרו המצטיינים ביותר, הראויים לשמש פרי רבייה במכונים להזרעה?

מכוני ההזרעה שלנו, לפי עמדתם כיום, רודפים אחרי „הצפור הכחולה” ולמעשה מצמצמים את האפשרויות לשיפור הטיפוח בעדרינו.

יוחנן האוזמן

שובל

צע להריון) יש לזקוף במידה ידועה לחובת ההזרעות.

לעתים מתעוררת בחוגי הבוקרים גם שאלת הוול או היוקר של ההזרעה. לדעתי אין להשקיע על שאלה מבחינה זו; התעברות משופרת ושגר משובח — אין אפשרות להעריך בכסף. כשהננו משווים בכל זאת את ההוצאות להחזקת הפר לאלה של ההזרעות יוצא שהפרייה אחת ע"י פר עולה כ־10 לירות וההוצאה להפרייה ע"י המכון להזרעה היא — 8 לירות. החזקת פר במשק עולה כיום כ־500 לירות לשנה, ואם נניח שהוא מפרה 50 פרות בשנה, הרי יוצא שאין הפרש גדול בין ההוצאה להפרייה ע"י הרבעה טבעית ובין זו שע"י הזרעה. אולם, לדעתי, כדאי להחזיק בכל משק פר פרטי אף במקרה שלא ינוצל באופן מלא ולא יפרה מספר פרות כנ"ל; העיקר הוא „להציל” חלק ניכר של פרות מהעקרות ואין זה חשוב במקרה זה שההפרייה מההרבעה הטבעית עלתה ביוקר.

עם סיכום הדברים עלי להגיד שאין צורך להציג את השאלה בצורה כללית מה עדיף: הזרעה או הרבעה. יש לדאוג לשילוב מתאים של שני הדברים, וזה יהיה לטובת ההתעברות ואף לטובת הטיפוח. כשיתרבו הפרים המוחזקים במשקים תיפתח האפשרות בפני מכוני ההזרעה לרכוש לעצמם את המשובחים ביותר לתפקידי ההזרעה; ובינתיים תשופר ההתעברות בכללה הודות להחזקת הפרים הצעירים במשקים לצרכי הרבעה טבעית.

כשבאנו במשא ומתן עם המכון ברחובות בדבר הצטרפות המשק שלנו לאגודה, הוצג